

مقایسه معنای تحصیلی در دانش آموزان دختر وابسته و ناوابسته به تلفن همراه

فریده سوسن آبادی فراهانی^۱

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه

چکیده

هدف پژوهش حاضر، مقایسه معنای تحصیل در دانش آموزان دختر وابسته و ناوابسته به تلفن همراه بود. روش پژوهش توصیفی و از نوع علی-مقایسه ای بود. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانش آموزان دختر منطقه ۴ تهران، که در سال تحصیل ۱۳۹۵-۹۶ مشغول به تحصیل می باشد بود. نمونه پژوهش شامل ۶۰ نفر از دانش آموزان دختر مقطع پیش دانشگاهی بودند که به شیوه‌ی نمونه گیری در دسترس که با استفاده از اجرای پرسش نامه وابستگی به تلفن همراه بیانچی و فیلیپس (۲۰۰۵) در دو طیف وابسته و ناوابسته به تلفن همراه انتخاب شدند ($n_1=30, n_2=30$). ابزار پژوهش، پرسشنامه معنای تحصیل (MOE) هندرسون و همکاران (۲۰۰۶) بود. نتایج حاصل از تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که پبیین میانگین نمرات معنای تحصیل در مولفه های یادگیری، استقلال و فشار روانی در دو گروه دانش آموزان وابسته و ناوابسته به تلفن همراه تفاوت معنی داری وجود دارد. ($p < 0/05$).

واژه‌های کلیدی: معنای تحصیل، وابستگی به تلفن همراه، دانش آموزان

مقدمه

انقلاب ارتباطی و اطلاعاتی سده ۲۱ را باید بسیار فراتر از صرف الکترونیکی کردن رابطه انسان ها دانست. فناوری نوین ارتباطی و اطلاعاتی، با فراهم آوردن امکان پیدایی جامعه شبکه ای که افراد و جوامع را در قالب های تازه، هویت های نوین بخشیده (لیوینگستون^۱، ۲۰۰۳)، نه تنها قوانین حاکم بر ارتباط و تعامل میان انسان ها بلکه نگرش ما را نسبت به خود، دیگران و جهان را تغییر داده است. در میان ابزارهای فناوری نوین اطلاعاتی و ارتباطی، تلفن همراه جایگاه ویژه ای یافته است. اکنون تلفن همراه روز به روز رایج تر و همگانی تر می شود و هر چه بیشتر در میان گروه های مختلف اجتماعی نفوذ کرده و به جزئی از زندگی روزمره افراد تبدیل شده است (ذکایی و ولی زاده، ۱۳۸۸).

استفاده از تلفن همراه به سال ۱۹۸۰ برمی گردد. رشد سریع فن آوری های تلفن همراه و عمومیت یافتن آن در تمام اقشار جامعه و اتصال آن به شبکه اینترنت سبب شد که حتی توجه و مطالعه فناوری های جدید مثل کامپیوترهای شخصی نیز تحت الشعاع قرار گیرد. تلفن همراه امروزه تنها یک وسیله ارتباطی صوتی بین کاربران نمی باشد بلکه کاربردهای مختلفی از قبیل دسترسی به اینترنت، ارسال و دریافت پیامک، عکس و فیلم، تماشای فیلم به شکل آنلاین، مدیریت اطلاعات فردی، پایانه اطلاعاتی و پایگاه سرگرمی از کاربردهای دیگر آن می باشد، که همین موارد می تواند انگیزه ای بالایی برای استفاده از تلفن همراه در کاربران به خصوص نوجوانان و جوانان باشد (جنابادی، ۱۳۹۵).

با پیدایش فن آوری های نوین، تلفن همراه که حاصل پیشرفت فن آوری است یک ابزار قابل دسترس در اختیار همه افراد از جمله دانش آموزان است و تأثیرات فردی و اجتماعی متنوعی به همراه داشته است. فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی از جمله تلفن همراه بر ابعاد مختلف زندگی افراد (شامل فردی، اجتماعی و تحصیلی) تأثیر دارند. در حال حاضر استفاده از تلفن همراه امری فردی است که به شدت تحت تأثیر عوامل و فرایندهای مختلف ارتباطی قرار دارد. بررسی ها نشان دهنده روند رو به رشدی در نهادینه شدن تلفن همراه به عنوان عاملی مؤثر در برقراری ارتباط بین افراد است (احمدی و همکاران، ۱۳۸۸). افزایش ارتباطات فردی از طریق تلفن همراه به کاهش روابط چهره به چهره و زنده صوتی منجر می شود. ارتباطات فردی ناقصی که در قالب متون خشک و بی روح جان می گیرد، مرز شوخی و جدی را در هم می گیرد و مسیر اغراق آمیز و نادرستی را می پیماید که هرگز جایگزین مناسبی برای ارتباط کلامی و عاطفی میان گروه دوستان و آشنایان نیست و شناخت مجازی و غیرواقعی حاصل از آن نمی تواند معیار خوبی برای آگاهی درباره طرف های رابطه باشد. این ارتباط فرصت یادگیری آداب و معنای زندگی را به طور عملی و از طریق ارتباط موثر با اقشار مختلف اجتماعی (خانواده و همسالان) از فرد سلب می کند (شهید و همکاران، ۲۰۱۱). در این میان استفاده از تلفن همراه توسط دانش آموزان می تواند تأثیرات مثبت و در بعضی مواقع تأثیرات منفی داشته باشد (رستمی نژاد، وحدانی اسدی، ایزی، روحانی، ۱۳۹۳).

فرضیه پژوهش

بین معنای تحصیل در دانش آموزان وابسته و ناوابسته به تلفن همراه تفاوت وجود دارد.

روش اجرای پژوهش

روش اجرای پژوهش حاضر بدین گونه بود که ابتدا بر اساس اجرای پرسش نامه استفاده از تلفن همراه از میان دانش آموزان دختر پیش دانشگاهی تعداد ۶۰ نفر بر اساس نمرات بالا و پایین انتخاب شده و به دو گروه وابسته و ناوابسته به تلفن

همراه تقسیم شدند. و سپس پرسش نامه های معنای تحصیل، بر روی آنها اجرا شد. ملاک‌های ورود به پژوهش حاضر عبارت‌اند بود از: (۱) جنسیت دختر، (۲) سن بین ۱۷ تا ۱۹ سال، (۳) عدم ابتلا به بیماری جسمی و روانی مزمن، (۴) عدم سابقه هیچ گونه بیماری روانی و جسمانی خاص (۵) رضایت آگاهانه از شرکت در پژوهش و (۶) تکمیل پرسش نامه های پژوهش به صورت کامل و با صداقت. ملاک های خروج از پژوهش نیز شامل نقض هر یک از موارد ذکر شده و یا عدم تکمیل پرسش نامه ها بود. آزمودنی‌های انتخاب شده در مرحله بعد پس از آگاهی از هدف پژوهش و کسب رضایت آگاهانه به پرسشنامه‌های سنجش روابط همسالان، معنای تحصیل و سنجش روابط خانواده پاسخ دادند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه معنای تحصیل (E O M) هندرسون کینگ و اسمیت (۲۰۰۶)

برای ارزیابی معنای تحصیل از این پرسش نامه که یک ابزار خودگزارش دهی است و برای اندازه گیری معنی تحصیل طراحی شده است (کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶)، استفاده شد که شامل ۸۶ گویه و متشکل از ۱۰ مؤلفه است. هر مؤلفه معنی تحصیل خاصی را نشان می دهد و کسب بیشترین نمره در هر کدام از این مؤلفه ها نشان دهنده اولویت آن معنی توسط فرد است. مؤلفه های این پرسشنامه دارای ۱۰ مولفه که عبارت اند از: حرفه (۱۱ گویه)؛ استقلال (۵ گویه)؛ آینده (۳ گویه)، یادگیری (۱۰ گویه)؛ خود (۱۱ گویه)؛ گام بعدی (۳ گویه)؛ اجتماعی (۱۲ گویه)؛ دنیای پیرامون (۸ گویه)؛ فشار روانی (۱۲ گویه)؛ رهایی (۱۱ گویه). پاسخ به گویه ها در یک مقیاس لیکرتی شامل خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد صورت می گیرد که به ترتیب نمره های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ به هر گزینه اختصاص می یابند. اعتبار این پرسشنامه از ۰.۷۷ تا ۰.۹۱ گزارش شده است (عیسی زادگان و همکاران، ۱۳۸۸). و از نظر روایی نیز این مقیاس مورد تأیید است (هندرسون و همکاران، ۲۰۰۶). همچنین اعتبار درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ برابر با ۰.۷۹ گزارش شده است (عیسی زادگان و همکاران، ۱۳۹۳).

یافته های پژوهش

فرضیه: بین معنای تحصیل در دانش آموزان وابسته و ناوابسته به تلفن همراه تفاوت وجود دارد.

قبل از آزمون فرضیه، مفروضه‌های استفاده از Manova مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱. همگنی ماتریس واریانس - کوواریانس

اساسی‌ترین مفروضه‌ی Manova همگنی ماتریس کوواریانس است که از طریق M باکس بررسی می‌شود. سطح معنی‌داری آزمون حاکی از برقراری این مفروضه است ($P=0/053$, $df2=10863/4$, $df1=55$, $F=1/3$, $Box\ s\ M=89/5$).

۲. همگنی واریانس‌های خطا

جهت بررسی همگنی واریانس‌های خطا از آزمون لوین استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۱-۱. خلاصه آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس خطاها در مولفه های معنای تحصیل

مقیاس	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی داری
حرفه	۱/۷	۱	۵۸	۰/۲
استقلال	۰/۰۰۷	۱	۵۸	۰/۹۳
آینده	۰/۱۴	۱	۵۸	۰/۷۱
یادگیری	۰/۰۴	۱	۵۸	۰/۸۴
خود	۰/۶۰	۱	۵۸	۰/۴۴
گام بعدی	۱/۷	۱	۵۸	۰/۱۹
اجتماعی	۱/۸	۱	۵۸	۰/۱۹
دنیای پیرامون	۰/۵۷	۱	۵۸	۰/۴۵
فشار روانی	۱/۳	۱	۵۸	۰/۲۶
رهایی	۰/۰۰۳	۱	۵۸	۰/۹۶

سطح معنی داری F بیانگر تساوی واریانس خطای متغیر وابسته، در همه مؤلفه های "معنای تحصیل" است.

جدول ۴-۷. خلاصه آزمون تحلیل واریانس چند متغیره جهت مقایسه معنای تحصیل دانش آموزان دو گروه

اثرات	لانداى ويلكز	F	درجه آزادی فرض شده	درجه آزادی خطا	سطح معنی داری	حجم اثر
گروه	۰/۵۲	۴/۶	۱۰	۴۹	۰/۰۱	۰/۴۸۵

چنانکه اطلاعات جدول بالا نشان می دهد، شاخص لانداى ويلكز در سطح ۰/۰۱ معنی دار است ($Wilks\ Lambda = 0/52$).

به عبارت دیگر می توان ادعا کرد که دست کم در ترکیب یکی از مؤلفه های مربوط به "معنای تحصیل"، تفاوت معناداری بین گروه ها وجود دارد؛ بنابراین به منظور اطلاع از اینکه پراش در کدام یک از متغیرهای وابسته، منجر به معنی داری لانداى ويلكز شده است، از تحلیل تک متغیری با تصحیح خطای نوع اول به شیوه بونفرونی استفاده گردید، در این شیوه برای کنترل خطای نوع اول سطح معنی داری آزمون فرضیه ها برابر با ۰/۰۰۵ در نظر گرفته شد.

جدول ۴-۸. تحلیل واریانس بین آزمودنی جهت مقایسه مؤلفه های معنای تحصیل دانش آموزان دو گروه

منبع تغییر	متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
گروه	حرفه	۳۵۶/۳	۱	۳۵۶/۳	۲/۸	۰/۱	۰/۰۴۶
	استقلال	۲۷۷/۴	۱	۲۷۷/۴	۱۳/۹	۰/۰۰۱	۰/۱۹۳
	آینده	۱۲/۲	۱	۱۲/۲	۱/۵	۰/۲۳	۰/۰۲۵
	یادگیری	۱۰۶۶/۸	۱	۱۰۶۶/۸	۱۵/۸	۰/۰۰۱	۰/۲۱۴

فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری

سال چهارم، شماره ۱۱، تابستان ۱۴۰۱

۰/۰۵۳	۰/۰۸	۳/۲	۲۰۵/۴	۱	۲۰۵/۴	خود	
۰/۰۵۶	۰/۰۷	۳/۴	۳۰/۸	۱	۳۰/۸	گام بعدی	
۰/۰۶۲	۰/۰۶	۳/۸	۲۷۳/۰۷	۱	۲۷۳/۰۷	اجتماعی	
۰/۰۱	۰/۴۵	۰/۵۹	۲۴/۰۷	۱	۲۴/۰۷	دنیای پیرامون	
۰/۱۶۹	۰/۰۰۱	۱۱/۸	۸۰۶/۷	۱	۸۰۶/۷	فشار روانی	
۰/۰۴۴	۰/۱۱	۲/۷	۱۰۹/۴	۱	۱۰۹/۴	رهایی	
			۹۰/۶	۵۸	۵۲۵۷/۵	حرفه	
			۱۹/۹	۵۸	۱۱۵۶/۳	استقلال	
			۸/۲	۵۸	۴۷۷/۱	آینده	
			۶۷/۶	۵۸	۳۹۲۰/۰۳	یادگیری	
			۶۳/۹	۵۸	۳۷۰۴/۸	خود	خطا
			۸/۹	۵۸	۵۱۸/۲	گام بعدی	
			۷۱/۷	۵۸	۴۱۶۰/۹	اجتماعی	
			۴۰/۷	۵۸	۲۳۵۸/۹	دنیای پیرامون	
			۶۸/۳	۵۸	۳۹۶۴/۰۷	فشار روانی	
			۴۱/۰۳	۵۸	۲۳۷۹/۹	رهایی	
				۶۰	۷۳۷۹۰	حرفه	
				۶۰	۱۷۰۸۳	استقلال	
				۶۰	۶۷۹۳	آینده	
				۶۰	۶۲۴۶۱	یادگیری	
				۶۰	۸۰۷۳۷	خود	کل
				۶۰	۵۹۸۳	گام بعدی	
				۶۰	۸۶۵۷۴	اجتماعی	
				۶۰	۴۲۵۲۸	دنیای پیرامون	
				۶۰	۸۰۶۷۰	فشار روانی	
				۶۰	۷۲۸۷۳	رهایی	

بر اساس اطلاعات جدول بالا، با احتساب آلفای میزان شده بنفرونی (۰/۰۰۵) از بین ده مولفه معنای تحصیل، تنها در مؤلفه های، "استقلال"، "یادگیری" و "فشار روانی" تفاوت معناداری بین گروه‌ها، وجود دارد؛ به طوری که اطلاعات جدول ۳-۴ نیز نشان می‌دهد میانگین مؤلفه‌های "استقلال" و "یادگیری" در دانش آموزان نوابسته به تلفن همراه، بالاتر از دانش آموزان

"وابسته به تلفن همراه" می‌باشد. و این در حالی است که دانش آموزان وابسته به تلفن همراه در مولفه "فشار روانی" نمره بالاتری بدست آورده اند.

اندازه اثر نیز نشان می‌دهد که ۲۱/۴ درصد از تفاوت آزمودنی‌ها در "یادگیری"، و ۱۹/۳ درصد در "استقلال" از طریق انتساب به گروه‌ها، قابل تبیین است. این رقم در خصوص مؤلفه "فشار روانی" به ۱۶/۹، درصد می‌رسد. چنانکه مشاهده می‌شود از نظر مولفه های "حرفه"، "آینده"، "خود"، "گام بعدی"، "اجتماعی"، "دنیای پیرامون" و "رهایی" تفاوت معنی داری بین دو گروه مشاهده نمی‌شود.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف مقایسه معنای تحصیل در دانش آموزان وابسته و ناوابسته به تلفن همراه انجام شد. نتایج نشان داد که در متغیر مذکور دو گروه دانش آموزان وابسته و ناوابسته به تلفن همراه تفاوت معنی دار وجود دارد. به طور خلاصه و در حد خطوط کلی نتایج پژوهش حاضر نشان داد که در میان دانش آموزان وابسته به تلفن همراه در مقایسه با دانش آموزان ناوابسته به تلفن همراه، معنای تحصیل دارای بدکارکردی و اشکالاتی است. در نتیجه می‌توان گفت که استفاده افراطی از تلفن همراه در مقطع نوجوانی که مقطعی حساس و به قول بعضی از پژوهشگران و صاحب نظران دوره ای بحرانی است، می‌تواند در هر سه حیطه اصلی فردی، خانوادگی و اجتماعی باعث مشکل شود و نوجوان را در مقطعی که باید هسته اصلی شخصیت، هویت و آمادگی برای زندگی و آینده اش شکل گیرد، خلع سلاح کرده و فرد را از دستیابی به الگوهای مناسب تحصیلی، روابط صحیح و مثبت و تعاملات مناسب خانوادگی که می‌تواند کمک کننده فرد جهت تعیین اهداف مناسب و پیشبرد آن‌ها و دستیابی به الگو و سبکی صحیح از زندگی سالم است، دور نماید و به علت ایجاد بدکارکردی در حیطه های فردی، اجتماعی و خانوادگی فرد را مستعد انحراف و در برابر سایر مشکلات زندگی آسیب پذیر نماید.

گسترش، تعمیق و پرطنین تر ظاهر شدن تلفن همراه در بین دانش آموزان، مسئولان آینده‌نگر را بر آن می‌دارد که فرصت طلایی سالهای پیش رو را از دست نداده، اولاً به رفع تعارض های فرهنگی - اجتماعی جامعه خویش، دست یابند ثانیاً، با رویکرد مداخله گرایانه در این مسیر جلوی آسیب های ناشی از این وسیله ارتباطی را در بین نوجوانان گرفته و ثالثاً دست به فرهنگ سازی لازم بزنند. زیرا در پذیرش هر گونه فناوری، باید ابتدا فرهنگ سازی لازم صورت پذیرد تا افراد جامعه با اطلاع و دیدی وسیع به استفاده از آن نائل آیند. لذا امید است که نتایج پژوهش حاضر سرآغازی بر توجه بیشتر به اثرات تلفن همراه و اقدام مناسب در حیطه های مذکور باشد.

منابع

- احمدی، ثریا؛ مهدی زاده، سید محمد؛ عقیلی، سید وحید. (۱۳۸۸). تاثیر استفاده از تلفن همراه بر شکل گیری هویت شخصی مدرن در نوجوانان و جوانان شهر تهران. پژوهش های ارتباطی، ۱۶(۴): ۱۵۰-۱۲۵.
- احمدی، ثریا؛ مهدی زاده، سید محمد؛ عقیلی، سید وحید (۱۳۸۸). تأثیر استفاده از تلفن همراه بر شکل گیری هویت شخصی مدرن در نوجوانان و جوانان شهر تهران. فصلنامه پژوهش های ارتباطی. سال ۱۶، شماره ۴.

امامی ریزی، کبری. (۱۳۹۵). تاثیر استفاده از شبکه های مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان. نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۳(۹): ۲۱۳-۲۰۶.

انسرودی، الناز؛ حسینیان، سیمین؛ صالحی، فاطمه؛ مومنی، فرشته (۱۳۹۳). رابطه بین اعتیاد به اینترنت با تعارض نوجوان با والدین، حمایت اجتماعی ادراک شده چند بعدی و شادکامی، فصلنامه خانواده و پژوهش، ۹۴-۷۶.

پورطهماسبی، سیاوش (۱۳۸۷). بررسی چالش های تلفن همراه و تعاملات. مجله حوزه هنری آفرینش، گیلان، شماره ۱۵.

جعفرزاده، الهام (۱۳۹۰). رابطه اعتیاد تلفن همراه با سلامت روان در دانشجویان دانشگاه بیرجند، پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه بیرجند.

Antikain, A. ; J. Houtsonen; H. Huotelin & J. Kampala. (1995). In Search of the Meaning of Education: The Case of Finland. *Scandinavian Journal of Education Research*. 39(4). ۲۹۵-۳۰۹.

Aoki, K., & Downes, E. (2003). An analysis of young people use of and attitudes toward cell phones, *Telematics and Informatics*, 20, 4, 349-364.

Astin, A.W., Osegura, L., Sax, L. J., & Korn, W.S. (2002). The American freshman: Thirtyfive year trends. Los Angeles: *Higher Education Research Institute*.

Auter, P.J. (2007). Portable social groups: willingness to communicate, interpersonal communication gratifications, and cell phone use among young adults', *International Journal of Mobile Communications*, 5, 2, 139-156.

